

Handläggare
Amanda Salguero Engström
Telefon: 08-50828762

Till
Miljö- och hälsoskyddsnamnden
MHN 2019-10-22, p. 10

Yttrande över ETK-Service AB:s överklaganden av länsstyrelsens beslut i värmepumpsärende

Yttrande till mark- och miljödomstolen i mål nr M 791-19 och M 801-19

Förvaltningens förslag till beslut

1. Bestrida ETK-Service AB:s yrkanden.
2. Godkänna miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som nämndens yttrande i ärendet.
3. Uppdra åt förvaltningschefen att företräda nämnden i ärendet.
4. Justera ärendet omedelbart.

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Monika Gerdhem
Avdelningschef

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnamnden (nämnden) avslog genom beslut den 5 oktober 2015 och den 7 december 2015 två ansökningar om tillstånd till inrättande av värmepumpsanläggning på fastigheten Furiren 7. Sökanden, ETK-Service AB (bolaget), överklagade båda besluten till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen avslog båda överklagandena genom beslut den 18 december 2018.

ETK-Service AB har överklagat båda besluten till mark- och miljödomstolen och yrkat att bolaget i första hand ges tillstånd enligt den första ansökan och i andra hand ges tillstånd enligt den andra ansökan.

Mark- och miljödomstolen har nu berett nämnden tillfälle att yttra sig över överklagandena och ärendena i övrigt. Anstånd att inkomma med yttrande har beviljats till den 6 november 2019.

Förvaltningen föreslår att nämnden bestrider ETK-Service AB:s yrkanden.

Som grund härför anser förvaltningen att ETK-Service AB inte har kunnat visa att verksamheten är lämplig med hänsyn till berörda grannfastigheters befintliga, alternativt i framtiden tillkommande värmepumpsanläggningar. Miljöförvaltningen bedömer att värmepumpsanläggningen på fastigheten Furiren 7, såsom den utformats i de två ansökningarna, inte uppfyller kraven ur hushållnings- och lokaliseringssynpunkt i enlighet med 2 kap. 5 och 6 § § miljöbalken.

Bakgrund

ETK-Service AB:s första ansökan

Den 26 maj 2015 lämnade ETK-Service AB in en ansökan om tillstånd för inrättande av värmepumpsanläggning på fastigheten Furiren 7, som ägs av Brf Furiren 7. Anläggningen var avsedd att bestå av åtta energibrunnar om 250 meter per borrhål. Till borrhålen var två värmepumpar med en total avgiven effekt på 88 kW tänkta att anslutas.

Den 7 juli 2015 skickade miljöförvaltningen ut en första begäran om komplettering till bolaget. Bolaget uppmanades att se över avstånden till befintliga borrhål på fastigheten Musketören 4, som med den ansökta borrhålen var mindre än det rekommenderade avståndet på 20 meter. Vidare uppmanades bolaget att upprätta en möjlig borrhålsplan för närområdet med förslag på hur de övriga grannfastigheterna kan placera egna energibrunnar i framtiden. Bolaget uppmanades även att redovisa att borrhålsdjupet är tillräckligt kompenserat så att påverkan på befintliga samt eventuella framtida energibrunnar blir så liten som möjligt.

Bolaget uppgav att de kompenserat borrhålsdjupet från beräknade 1523 meter till 2000 meter. En energikalkyl för anläggningen på Furiren 7 bifogades. Av kalkylen framgår att totalt aktivt borrhålsdjup bör vara 1523 meter fördelat på minst 7 borrhål. Bolaget skickade även in en borrhålsplan för närområdet. Enligt denna borrhålsplan placeras flera av grannfastigheternas borrhål närmare än 20 meter ifrån de ansökta borrhålen på Furiren 7.

Under ärendets gång begärde miljöförvaltningen ett flertal kompletteringar från bolaget. Bolaget uppmanades att undersöka alternativa utformningar av anläggningen, till exempel genom att placera ingångshålen på innergården, rikta om borrhålen i sydöstlig riktning och/eller att borra färre och djupare borrhål. Bolaget gjorde flera mindre revideringar av borrhålsplanen, men angav att inga

alternativa placeringar av ingångshålen är möjliga, samt att det inte går att borra djupare borrhål på grund av tryckfall och kostnadsskäl. Bolaget meddelade även att de inte planerar att återladda borrhålen.

Bolaget ombads även att utveckla hur de tänkt kring kompletteringsdjupet från 1523 meter till 2000 meter. Bolaget uppgav att det inte finns någon direkt utredning av det kompenserade borrhålsdjupet, och att en beräkning i form av exempelvis en EED skulle bli alltför kostsam. De uppgav dock att den kompensation som behövs för att avstånden mellan de egna borrhålen är mindre än vanligt beräknas vara 80 meters extra djup. Cirka 400 meter återstår då som kompensation för att även befintliga och framtida borrhål på grannfastigheterna kan ligga närmare än 20 meter.

Miljöförvaltningen uppmanade bolaget att inkomma med beräkningar som styrker påståendena om kompenseringsdjupet och meddelade att det behöver framgå vilka parametrar som tagits hänsyn till i beräkningarna. Exempelvis skulle bolaget redogöra för vilka fastigheter som tagits hänsyn till och om de vägt in att ett 10-tal borrhål på omkringliggande fastigheter inte kommer att hålla minst 20 meter till de ansökta borrhålen. Bolaget skickade in energikalkyler, av samma typ som tidigare skickats in för Furiren 7, för fastigheterna Musketören 4, Musketören 6, Furiren 8 och Furiren 6. Utifrån energikalkylerna för grannfastigheterna angav bolaget att de fått fram vilket aktivt borrhål som behövs för varje fastighet. För att få fram hur mycket extra borrhål som utöver det behövs för att kompensera på varje fastighet, angav att de utgått från ett medelfall som stämmer väl överens med borrhålen då de har planerats likartat. Bolaget uppgav att de har använt programmet Temperatursänkning 3000 för att få fram hur stort kompenseringsdjup som behövs för detta medelfall, och sedan använt denna siffra för att få fram de totala borrhål som behövs.

Nämndens beslut den 5 oktober 2015

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 5 oktober 2015 genom delegationsbeslut att avslå ansökan om inrättande av värmepumpsanläggning på fastigheten Furiren 7. Nämnden motiverade sitt beslut med att ETK-Service AB inte har visat att verksamheten är lämplig med hänsyn till berörda grannfastigheters befintliga, alternativt i framtiden tillkommande värmepumpsanläggningar. Nämnden bedömde att den sökta borrhålsplaceringen inte kan uteslutas komma att påverka befintlig bergvärmeanläggning på fastigheten Musketören 4. Befintlig utredning bedömdes inte heller som tillräcklig för att säkerställa att fastigheterna Musketören 6, Furiren 8 och Furiren 6 kan borra för

bergvärme i framtiden. Mot denna bakgrund ansåg nämnden att en borrhålsplacering som tar mindre anspråk på grannfastigheterna och som riktas ut mot Karlavägen är fördelaktigare ur ett energihushållningsperspektiv. Tillstånd att inrätta en värmepumpsanläggning på fastigheten kunde därför inte medges för sökta borrhålsplaceringar, varför ansökan avslogs.

ETK-Service AB och Brf Furiren 7 överklagade beslutet till länsstyrelsen.

ETK-Service AB:s andra ansökan

Den 20 november 2015 skickade ETK-Service AB in en reviderad borrhålsplan för Furiren 7. Den reviderade borrhålsplanen bestod av 7 energibrunnar om 290 meter per borrhål. Miljöförvaltningen behandlade den reviderade borrhålsplanen som en ny ansökan eftersom den första ansökan redan hade avslagits.

Nämndens beslut den 7 december 2015

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 7 december 2015 genom delegationsbeslut att avslå den nya ansökan om inrättande av värmepumpsanläggning på fastigheten Furiren 7. Nämnden motiverade sitt beslut med att den sökta borrhålsplaceringen inte kan uteslutas komma att påverka befintlig värmepumpsanläggning på fastigheten Musketören 4 samt att det inte kan säkerställas att fastigheterna Musketören 6, Furiren 8 och Furiren 6 kan borra för bergvärme i framtiden. Mot denna bakgrund ansåg nämnden att en borrhålsplacering som tar mindre anspråk på grannfastigheterna och som riktas ut mot Karlavägen är fördelaktigare ur ett energihushållningsperspektiv. Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömde mot denna bakgrund att tillstånd att inrätta värmepumpsanläggning på fastigheten inte kunde medges för sökta borrhålsplaceringar, varför ansökan avslogs.

ETK-Service AB och Brf Furiren 7 överklagade även detta beslut till länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen avvisade Brf Furiren 7:s överklaganden och avslog ETK-Service AB:s båda överklaganden genom två beslut den 18 december 2018, dnr 505-44281-2015 och 505-780-2016.

Beträffande Brf Furiren 7 har länsstyrelsen funnit att föreningen inte har klagorätt och överklagandena har därför avvisats.

I motiven till båda besluten framgår att länsstyrelsen delar miljönämndens bedömning om att ETK-Service AB inte har visat att valda borrhålsplaceringar är lämpliga med hänsyn till framförallt

befintliga borrhål i närområdet men även med avseende på eventuella framtida borrhål. ETK-Service AB har inte gett in tillräcklig redovisning som styrker att borrhånen kan fungera. Miljönämnden har således haft fog för avslagsbesluten. Länsstyrelsen avslår därför ETK-Service AB:s överklaganden.

ETK-Service AB:s överklaganden till mark- och miljödomstolen

ETK-Service AB har överklagat länsstyrelsens båda beslut till mark- och miljödomstolen och yrkat att bolaget i första hand ges tillstånd enligt den första ansökan och i andra hand ges tillstånd enligt den andra ansökan.

Som grund för överklagandena har ETK-Service AB i huvudsak anfört följande. Bolaget har visat att valda borrhålsplaceringar är lämpliga med hänsyn till framför allt befintliga borrhål i närområdet men också med avseende på eventuella framtida borrhål. Vidare menar ETK-Service AB att de har lämnat in tillräcklig redovisning som styrker att borrhånen fungerar. Sammantaget har nämnden inte haft fog för sitt avslagsbeslut. ETK-Service AB hänvisar till den tidigare kommunikationen i ärendet med miljö- och hälsoskyddsnämnden samt länsstyrelsen.

Ärendet

Mark- och miljödomstolen har berett miljö- och hälsoskyddsnämnden tillfälle att yttra sig över ETK-Service AB:s överklaganden och ärendena i övrigt. Anstånd att inkomma med yttrande har beviljats till den 6 november 2019.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Inställning

Miljöförvaltningen bestrider båda ETK-Service AB:s yrkanden. Miljöförvaltningen anser att överklagandena ska avslås.

Som grund för detta anför miljöförvaltningen följande.

ETK-Service AB:s grunder för överklagandet

ETK-Service AB anför att bolaget har visat att valda borrhålsplaceringar är lämpliga med hänsyn till framför allt befintliga borrhål i närområdet men också med avseende på eventuella framtida borrhål. Vidare anför ETK-Service AB att bolaget har gett in tillräcklig redovisning som styrker att borrhånen fungerar. Sammantaget har därför miljö- och hälsoskyddsnämnden inte haft fog för sitt avslagsbeslut.

SGU:s rekommendationer

Avståndet mellan borrhål är inte reglerat i lag och det finns inte heller några tillämpningsföreskrifter eller allmänna råd utgivna. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har dock angett rekommendationer som finns samlade i dokumentet Normbrunn-16. Av detta framgår att borrhål bör placeras 20 meter från befintliga energibrunnar. Detta för att en värmepumpsanläggning för bergvärme utnyttjar den energi som finns i berggrunden, vilket innebär att temperaturen sänks i det omgivande berget. Vid vinklade borrhål är det borrhålets medeldjup som ska placeras minst 20 meter från befintliga energibrunnar eller från befintliga energibrunnars medeldjup. Alltför tätt placerade energibrunnar ”stjäl” energi från varandras värmeupptagningsområden och den beräknade energimängden kan därmed inte levereras. Sålunda kan grannars bergvärmeanläggningar, eller möjligheten att i framtiden anordna sådana, begränsas om inte avståndet dimensioneras på ett sådant sätt att störning inte uppstår. I vissa fall behöver borrhålen kompenseras med ökat borrhåldjup. Åtgärder som återladdning av borrhål med solenergi eller frånluftsåtervinning kan också vara alternativ till att öka borrhåldjupet.

Miljöbalkens krav på hushållning och lokalisering

ETK-Service AB har i överklagandena av nämndens beslut anført att det inte är möjligt att alla fastighetsägare kan borra efter bergvärme beroende på fastigheternas storlek och läge samt att det är orealistiskt att en närområdesborrplan ska visa att alla ska kunna borra efter bergvärme.

Av 2 kap. 5 § miljöbalken framgår bland annat att alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi. Miljöförvaltningen bedömer att ett rimligt krav på hushållning vid inrättande av en värmepumpsanläggning för bergvärme är att det måste ske med hänsyn till att även närliggande fastigheter ska kunna utnyttja den energi som finns i berggrunden genom att installera likvärdiga anläggningar. Att fastigheter har olika stor yta innebär att de kan få ut olika stor mängd energi från berggrunden på sin egen fastighet, detta är dock enligt förvaltningens bedömning inte skäl att godta att en eller flera fastigheter helt utesluts från möjligheten att inrätta en värmepumpsanläggning för bergvärme.

Av 2 kap. 6 § miljöbalken framgår att för en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång. Förvaltningen bedömer utifrån denna paragraf att en värmepumpsanläggning inte ska göra intrång på en befintlig

anläggning genom att placeras närmare än det rekommenderade avståndet, om det inte kan säkerställas att borrhjupet är tillräckligt kompenserat för att undvika negativ påverkan på den befintliga anläggningen. Det bör också strävas efter att 20 metersradien runt borrhålen gör så lite intrång som möjligt på närliggande fastigheter. I de fall det inte går att undvika att 20 metersradien täcker en stor del av närliggande fastigheter måste det även där säkerställas att borrhjupet är tillräckligt kompenserat för eventuella framtida energibrunnar inom 20 metersradien.

Förvaltningen anser att det inte är tillfredställande ur rättvisesynpunkt och hushållningssynpunkt om de fastighetsägare som ansöker om tillstånd först skulle gynnas. Av denna anledning har förvaltningen ställt krav på att ETK-Service AB visar att anläggningen tar hänsyn både till befintlig anläggning och eventuella framtida anläggningar på närliggande fastigheter.

Energiberäkningar

ETK-Service AB har i överklagandena av nämndens beslut, till stöd för att ansökt anläggning innefattar tillräcklig hänsyn enligt 2 kap. 5 och 6 § §, anfört att en energibalansberäkning för anläggningen finns och att den visar 1 523 meter i ostörd mark, varvid de har kompenserat till 2 000 meter.

Energikalkylerna som bolaget har inkommit med i ärendet tar bland annat hänsyn till fastighetens uppvärmda yta, rumstemperatur, antal personer per hushåll, ortens medeltemperatur m.m. I kalkylerna redovisas dock även ett antal tekniska förutsättningar och antaganden som programmet förutsätter vid dimensioneringsberäkningen. Bland annat står det ”Borrhål placeras med 15 meter mellan varje borrhål. Vid stora fastigheter och ett stort antal borrhål bör särskild hänsyn tas till placering av borrhål.” I den första ansökta borrhålsplanen för Furiren 7 (8x250 meter), så som den slutligen bestämdes, är borrhålen inte placerade med minst 15 meter mellan varje borrhål. Endast ett av de åtta borrhålen håller 15 meter till sitt närmast placerade borrhål. Det minsta avståndet mellan två borrhål i borrhålsplanen är cirka 4 meter. I den andra ansökta borrhålsplanen (7x290 meter) är borrhålen inte heller placerade med minst 15 meter mellan varje borrhål. Avstånden mellan brunnarna är istället 5-15 meter. Vidare håller inte heller borrhålen på grannfastigheterna minst 15 meter mellan varandra i närområdesborrhålsplanen som ETK-Service AB har inkommit med.

Förvaltningen anser med anledning av ovanstående att grundantagandet att anläggningen på Furiren 7 behöver 1 523 meters aktivt borrhjup inte är välgrundat. Detsamma gäller för antagandena av vilka aktiva borrhjup som behövs på

grannfastigheterna. Det är därmed inte möjligt att utifrån dessa siffror komma fram till vilket totalt kompenserat borrhjup som behövs när det ska vägas in att anläggningarna placeras närmare än 20 meter från varandra. För att få en pålitlig uppskattning om vilket aktivt borrhjup som krävs behövs en energiberäkning som tar hänsyn till den verkliga borrhålskonfigurationen, det vill säga borrhålens inbördes avstånd och placeringar. Någon sådan uppskattning har alltså inte inkommit från bolaget.

ETK-Service AB har vidare i ärendet uppgett att bolaget har utgått från programmet Temperatursänkning 3000 när det har räknats ut vilket kompenseringsdjup som behövs. Temperatursänkning 3000 är ett beräkningsprogram som är framtaget för att användas i radhusområden eller villaområden med små tomter. Det är begränsat till att kunna användas när endast ett borrhål ska borrar och omkringliggande anläggningar också består av ett borrhål per anläggning. Programmet är inte ämnat att användas på det sätt som bolaget har gjort i sin kompenseringsberäkning, och det går därmed inte att bedöma om kompensationsdjupet är tillräckligt utifrån det underlag som bolaget har skickat in.

Förvaltningen vidhåller mot ovanstående bakgrund att bolaget inte har visat att kompensationsdjupet är tillräckligt.

Sammantagen bedömning av tillståndsansökningarna

Miljöförvaltningen bedömer att värmepumpsanläggningen på fastigheten Furiren 7, såsom den utformats i de två ansökningarna och mot bakgrund av de uppgifter som inhämtats i ärendet, inte uppfyller kraven ur hushållnings- och lokaliseringssynpunkt i enlighet med 2 kap. 5, 6 samt 7 § § miljöbalken. Förvaltningen anser fortsatt att ETK-Service AB inte har kunnat visa att verksamheten är lämplig med hänsyn till berörda grannfastigheters befintliga, alternativt i framtiden tillkommande värmepumpsanläggningar. De synpunkter som bolaget har framfört i sina överklaganden föranleder ingen annan bedömning. Miljöförvaltningen anser därför att överklagandena ska avslås.

Övriga synpunkter

Miljöförvaltningen vill upplysningsvis nämna att sedan ansökningarna om värmepumpsanläggning på Furiren 7 behandlades av nämnden har förändringar skett i Stockholms stads inställning till borrhjup i mark som ägs av staden.

Exploateringskontoret representerar staden som markägare och ges idag möjlighet att yttra sig över samtliga värmepumpsansökningar. Generellt har exploateringskontoret en mycket restriktiv hållning till att tillåta att borrhål placeras på eller vinklas ut i stadens mark. Av detta skäl vidhåller förvaltningen inte längre rekommendationen om

att vinkla borrhålen ytterligare under Karlavägen, då det finns risk att en sådan borrhplan inte skulle godkännas av Exploateringskontoret. I liknande ansökningsärenden idag behöver istället ofta hela anläggningen placeras inom den egna fastigheten. Borrdjupet behöver då kompenseras mer och eventuellt behöver värmepumpens energi- och effekttäckningsgrad minskas för att energin i marken inom den egna fastigheten ska räcka till.

Slut

Bilagor

1. Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut den 5 oktober 2015
2. Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut den 7 december 2015
3. Länsstyrelsens första beslut den 18 december 2018
4. Länsstyrelsens andra beslut den 18 december 2018
5. ETK-Service överklagande av länsstyrelsens första beslut
6. ETK-Service överklagande av länsstyrelsens andra beslut